

וצדדי הספק הם:

האם **מציא אמר לה: אנא, הא קאימנא!** מוכן ומזומן אני לשאתך לאשה, ולכן איני צריך לזון אותך, כיון שאת היא המעכבת את הנישואין.⁽⁸⁾

או **דלמא, מציא אמרה ליה**, יכולה היא לטעון: **נסתחפה שדהו!**

לשון משל הוא, כאילו אומרת לו "נשטפה והתקלקלה שרך".

והיינו, שטוענת לו: הרי אני כבר שייכת לך, ובהגיע הזמן אתה חייב להעלות לי מזונות. וזה שאינך יכול לשאת אותי לאשה מחמת חוליי, מזלך הוא שגרם לך שתפסיד, ואין אני צריכה להפסיד מכך שאיני יכולה להנשא לך.

וגם אם **תמצי לומר**, שאכן מציא אמרה ליה "נסתחפה שדהו", עדיין יש להסתפק —

אם **פירסה נדה** בהגעת הזמן, ולכן אינו כונסה — **מהו שיעלה לה מזונות?**

ומבאר רב יוסף: אם פירסה נדה **בשעת ווסתה**, שהיא רגילה אז להיות נדה — **לא תיבעי לך**, אין לך להסתפק בדבר,

דלא מציא אמרה ליה "נסתחפה שדהו".^{ב-ב} היות וזה הזמן הקבוע לה שאינה ראויה להנשא בו.

ולכן, לא חייבוהו חכמים בהגעת הזמן של שנים עשר חודש להעלות לה מזונות אם היא נדה אז, לפי שאין זה מאורע של "נסתחפה שדהו", התלוי במזלו של הבעל, אלא זו היא דרכה של האשה, וזהו מועד קביעותה להיות נדה.

כי תיבעי לך אם מעלה לה מזונות בפירסה נדה, או לא — כאשר פירסה נדה **שלא בשעת ווסתה**.

והשאלה היא, **מאי?** מהו דינה של אשה

לאחר מכן חלתה היא, יש לו פטור מלהעלות לה מזונות מחמת הטענה שהוא מוכן לכונסה, שכאמור, אין זו טענת אונס.

והגר"ש רוזובסקי בחידושיו [סימן א], מוכיח שכל ספק הגמרא אם מועילה הטענה של "אנא הא קאימנא", הוא רק על הצד שיש לאשה טענה נגדית, ש"נסתחפה שדהו".

אבל כיון שאנו פוסקים שאם היה הבעל חולה בהגעת הזמן הוא פטור להעלות לה מזונות, הרי שהלכה למעשה, לא קיימת לאשה טענת "נסתחפה שדהו" בהגעת הזמן.

ולכן, אם הגיע הזמן ולא כנס הבעל, ואחר כך חלתה האשה, נפטר הבעל מחיוב המזונות בטענת "אנא הא קאימנא".

ולדעת הרמב"ם [אישות י ב] אם יכניסנה לחופה בהיותה נדה לא כלל יחולו הנישואין.

אך רוב הראשונים סוברים, וכך גם נפסק הלכה למעשה, שאפשר לשאת נדה, וקנין הנישואין ייעשה בהכנסה לביתו גרידא, בלי שיתייחד עמה [עיינן בר"ן].

אך כיון שאינו יכול להתייחד עמה ולבוא עליה, יש לו את הזכות לטעון שאינו חפץ בנישואין במצב כזה, ולכן אינו חייב להעלות לה מזונות אם אינו נושאה אז לאשה.

8. טענת "אנא הא קאימנא" אינה טענת אונס, והיא פוטרת אותו מלהעלות מזונות גם במקום שאין לו טענת אונס. ולכן, גם אם הגיע הזמן ולא נשאה, ששוב אין לו פטור של אונס, אם

שפירסה נדה שלא בשעת ווסתה לענין
העלות מזונות מהבעל?

וצדדי הספק הם:

**כיון דלא בשעת ווסתה הויא פריסת הנדה,
מציא אמרה ליה, יכולה היא לומר לו
"נסתחפה שדהו"!** לפי שטוענת לו: אין
המניע לפריסתי נדה שלא בזמן הווסת
מחמת מזלי, אלא מזלך הוא שגרם לך
שתפסיד, וצריך אתה להעלות לי מזונות.

**או דלמא, כיון דאיכא נשי דקא משנייא,
היות ויש נשים המשנות את את זמן
ווסתייהו — הרי כך הוא דרכה של אשה.
ולכן, גם פריסת נדה שלא בשעת ווסתה,
כפריסת נדה בשעת ווסתה דמי.**

ואין מזלו גורם לכך, אלא כך הוא רגילות
דרכה של אשה, לשנות ווסתה לפעמים, ולכן
אינו חייב להעלות לה מזונות.⁽¹⁾

**פשיט רב אחאי לבעיה הזו מהמשנה לקמן
[נז א], ששינוי בה:**

**הגיע זמן של שנים עשרה חודש, ולא נישאו
— אוכלות משלו, ואוכלות בתרומה, אם
נישאו לכהן.**

ומדייק רב אחאי: **"לא נשאו"**, שמשמעותו

לא נשאו האנשים את הנשים, והיינו, שהיה
העיכוב מצד האנשים — **לא קתני** במשנה
זו.

אלא "לא נישאו", שמשמעותו לא נישאו
הנשים.

ויש לעיין: **היכי דמי**, מדוע לא נישאו
הנשים?

אי דקא מעכבן אינהו, שעכבו הנשים את
בעליהן מלישא אותן, מרצונן —

זה לא יתכן. כי —

אמאי אוכלות אז משלו? ואמאי אוכלות אז
בתרומה אם בעליהן כהן? והרי הן
המעכבות, מרצונן, מלהינשא?

אלא, לאו, בהכרח, שמדברת המשנה בכגון
דאיתנים כי האי גוונא, שהיו אנוסות
מלהנשא משום שפירסו נדה שלא בשעת
ווסתן.

ובכל זאת קתני במשנה: **אוכלות משלו,
ואוכלות בתרומה.**

ובכך נפשטה הבעיה שפירסה נידה שלא
בשעת ווסתה, חייב ארוסה להעלות לה
מזונות.

והוסיף המהר"ם שי"ף כאן, שלדברי התוס'
אם הכלה חלתה לאחר הגעת הזמן, אינו חייב
החתן להעלות לה מזונות.

ומבאר ר' שמואל בחידושו, שאפילו לפי
הטעם השני של תוס' לקמן, שאם החתן חלה
לאחר הגעת הזמן הוא חייב מצד שכבר הגיע
הזמן והתחייב במזונותיה [ולא מחמת שאינו
אנוס], בכל זאת אם חלתה האשה הוא פטור

1. התוס' [בד"ה לפיכך] סוברים שאם הגיע הזמן
ולא נשאה, ואחר כך חלה, חייב הוא להעלות
לה מזונות.

והתוס' לקמן [קז ב ד"ה עמד בדין] נתנו שני
נימוקים לכך: האחד, כיון שיכל לכונוס כשהגיע
הזמן, שוב אין לו פטור של אנוס כשחלה עתה.
והשני, מחמת שכבר נתחייב במזונותיה, ושוב
אין הוא נפטר מהם.

אמר רב אשי: עדיין הבעיה קיימת.

כי לעולם אימא לך, יכול אני לומר שבכל אונסא שבא מצד האשה — לא אכלה מזונות מארוסה.

וכאן מדובר, בכגון דקא מעכבי אינהו, שהבעלים הם המעכבים את הנישואין, ולא הנשים.

ולכן, בדין הוא, היה מן הראוי דאיבעי ליה למיתני "לא נשאו", כיון שהבעלים הם המעכבים.

אלא, ואידי משום דתנא רישא בדידהי, ששונה התנא ברישא את דיניה של האשה "נותנים לבתולה שנים עשר חודש, ולא למנה שלשים יום" —

לכן, תנא נמי סיפא בלשון המדברת בדידהי, באשה. ולכן אמר התנא "לא נישאו" הנשים, על אף שהעיקוב הוא מהאנשים.

עייני דברי הקדמה לסוגיה הבאה בהערה (2)

אמר רבא: זה ששנינו לעיל בדברי רב יוסף "לפיכך חלה הוא או חלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות". והיינו, שבכל

בשערי יושר שער ז' סימן י"ז ובחודשי רבי שמואל סימן ב'.

ובגדרי אונס:

במסכת נדרים [כז א] אומרת הגמרא שאם מודיע אדם לבית דין שאם תוך שלשים יום הוא לא יביא ראיה לטענותיו, יזכה הצד שכנגד בדין, ולא היה יכול לבוא מחמת אונס ולהביא את זכויותיו, מועילה לו טענת האונס כדי שלא יפסיד. ומביאה הגמרא מקור לכך, מהדין של נערה המאורסה שנבעלה לאדם זר באונס, שנאמר בה "ולנערה לא תעשה דבר". והגמרא משווה דין זה למי שנתן גט לאשתו בתנאי שאם לא יבוא תוך שנים עשר חודש יהיה זה גט, ונאנס ולא היה יכול לבוא תוך שנים עשר יום מחמת האונס, שאין גיטו גט, מהלימוד של "ולנערה לא תעשה דבר".

רש"י בסוגייתנו [ג א ד"ה דמדאורייתא] מבאר שכך היא גם מסקנת הגמרא, ואילו הר"ן חולק עליו, וסובר שלמסקנא חוזרת בה הגמרא מהלימוד מהאונס של נערה המאורסה, ולומדת זאת מסברא, שלא נתכוין אדם זה לגרש את אשתו אם לא יחזור מחמת אונס. ואילו לשיטת רש"י, שהנותן גט בתנאי שלא

מלהעלות לה מזונות, על אף שכבר התחייב לה בהם כשלא כנס בזמן, כי טענת "אנא הא קאימנא" היא טענה הפוטרת אותו בכל ענין, גם כאשר כבר התחייב, וגם כשאין לו פטור של אנוס!

2. הקדמה לסוגית "אונס בגיטין"

בסוגיא זו דנו רבותינו הראשונים והאחרונים בגדרי התנאים ובגדרי האונס, והביאו את ראיותיהם ממהלך הסוגיא.

בגדרי התנאים, יש לעיין:

האם מעשה שנעשה בתנאי, מעתה קיום התנאי הוא המקיים את חלות המעשה ובלעדי קיום התנאי אין אפשרות לחלותו של המעשה, או שחלותו של המעשה הוא דבר בפני עצמו, ורק בכוחו של התנאי לבטל אותו, אך אין הכרח בקיום התנאי כדי לקיים את חלות המעשה.

וכמו כן יתכן, ששני הצדדים נכונים, אלא שיש תנאי שקיומו הוא המאפשר את חלות המעשה, ויש תנאי שגם בלעדיו חל המעשה אלא שבכוחו לבטל את המעשה.

ובלשון האחרונים נקראו שתי אפשרויות אלו "תנאי קיום" ו"תנאי ביטול". [עייני בהרחבה

בין עיכוב באונס בגירושין שנחשב לעיכוב, לבין עיכוב באונס בנישואין, שאינו נחשב לעיכוב?

אילימא מהא דתנן במסכת גיטין [עו ב]: הנותן גט לאשה ואומר לה: הרי זה גיטיך בתנאי, אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש.

ומת הבעל בתוך שנים עשר חדש — אינו גט.

כי סובר התנא של המשנה הזאת, שכונת המגרש בלשון הזאת היא לומר, שיחולו הגירושין כעבור שנים עשר חודש [אם לא יבוא].

וכיון שהוא מת תוך פרק הזמן הזה, נמצאה שהיא התאלמנה לפני שהתגרשה.

ולכן אם אין לבעל המת בנים, היא זקוקה להתייבם לאחיו, ואינה מותרת לשוק כדין גרושה.

ומדייקת הגמרא מדברי המשנה הללו:

מת תוך שנים עשר חודש — הוא דאינו גט, לפי שהתאלמנה לפני שיחולו הגירושין. ומת אינו יכול לגרש, שהרי אין המתים מגרשים, ואין גירושין לאחר מיתה.

ענין של עיכוב מחמת אונס, אין זה נחשב לעיכוב, ולכן הוא פטור מלעלות לה מזונות אם התעכב לשאתה מחמת אונס, זה אמור רק לענין מזונות —

ואולם, **לענין גיטין — אינו כן!**

והיינו, שלענין גירושי אשה בגט, אפילו עיכוב הנגרם מחמת אונס נחשב לעיכוב, כי אין "טענת אונס" בגט, וכפי שיבואר.

ומוכיחה הגמרא: **אלמא, מוכח מכאן, שקסבר רבא: אין "טענת אונס" בגיטין!**

והיינו, שהנותן גט לאשה בתנאי, על מנת שיחולו הגירושין אם הוא לא יחזור לביתו עד זמן מסויים, ואירע אונס שעכב אותו מלחזור לביתו לפני הזמן שקבע, אין אנו אומרים שעכוב מלבוא מחמת אונס אינו עכוב, ולא התקיים התנאי "אם לא אבוא".

אלא, נחשב הדבר שהתקיים תנאו "אם לא אבוא", שהרי הוא אכן לא חזר עד לתאריך שקבע, וחלו הגירושין.

ולא מועילה טענת האונס לומר שנחשב הדבר כאילו לא התקיים התנאי "אם לא באתי", ולבטל את הגט, ולמנוע את חלות הגירושין.

והוינן בה: **מנא ליה לרבא הא,** החילוק הזה,

יש הסוברים שהוא רק דימוי בעלמא, כשם שמצינו בנערה המאורסה שאינה נענשת מחמת שהיה מעשיה באונס, כך אין דעתו של אדם להתנות על אופן שיקרה באונס.

ויש הסוברים שהלימוד מהאונס של נערה המאורסה שמעשה הנעשה באונס אינו חשוב כמי שנעשה על ידי האדם האנוס, ולכן מי שלא

יבוא תוך שנים עשר חודש ולא היה יכול לבוא מחמת אונס, נלמד דינו מנערה המאורסה, נחלקו האחרונים במהותו של הדימוי הזה.

כי לכאורה קשה להבין מהו הקשר בין פטור נערה המאורסה מעונש מחמת שלא זינתה ברצון אלא באונס, לענין מי שהתנה על גט והתקיים תנאו מחמת האונס.

אלא סובר התנא, שגם אם היה הבעל בחיים ולא היה יכול לבוא מחמת אונס, גם אז לא היו חלים הגירושין. כי עיכוב מלחזור מחמת אונס, אינו נקרא עיכוב.

ומה שדייקת, אם כן, למה נקט התנא "מת" דוקא, ולא נקט "חלה"?

היות והיא גופא, זה עצמו קא משמע לן התנא במשנה ההיא — דאין גט לאחר מיתה!

ואפילו אם לא עשה הבעל תנאי, אלא נתן לה גט ואמר שתהא חלות הגירושין אחר מיתה, ושלא תהא זקוקה ליבם — אין זה גט, והרי היא זקוקה ליבם, היות ואין גט לאחר מיתה.

ותמהה הגמרא על הדחייה:

הרי זה שאין גט לאחר מיתה — הא תנא ליה כבר ברישא של המשנה הזאת, ולא יתכן לומר כדבריה, שאת זה גופא, שאין גט לאחר מיתה, בא התנא לומר.

דתנן ברישא [עב ב, שם]: "שכיב מרע" הנוטה למות שאמר לאשתו:

הרי זה גיטיך אם מתי, לכשאמות.

או שהיה חולה, ואמר לה: הרי זה גיטיך כשאפסיק מחולי זה, ומת. וכיון שמת בחוליו, נמצא שלא גירשה בחייו, אלא רק במותו, שאז פסק חוליו.

הא אם חלה הבעל, ומחמת אונס המחלה הוא לא היה יכול לחזור — הרי זה גט!

כי אם גם אונס של מחלה אינו נחשב לעיכוב, ואין זה נקרא קיום התנאי "אם לא באתי" [כי "יש טענת אונס בגיטין"], ואם לא יחזור תוך שנים עשר חודש בגלל מחלה לא יחולו הגירושין, הרי היה לו לתנא לשנות "אם חלה הבעל ולכן לא בא תוך שנים עשר חודש, אינו גט", והייתי יודע בקל וחומר, שאם הוא לא בא מחמת שמת בדרך, שלא יחולו הגירושין, כי אין לך אונס גדול מאונס של מיתה.

ומתוך שנקט התנא דוקא "מת" — מוכח מדבריו, שרק מחמת שהתאלמנה לא יחולו הגירושין לאחר מותו, כי אין גירושין אחר מיתה. אבל אם הוא חלה, עיכובו באונס נחשב לעיכוב, ואין טענת אונס מועילה בגט למנוע את חלות הגירושין.

ודוחה הגמרא את הראייה מכאן לדברי רבא:

ודלמא, לעולם, אימא לך, שאם חלה הבעל ולכן לא היה יכול לחזור, נמי אינו גט, כי עיכוב באונס אינו נחשב עיכוב גם בגט, כמו בנישואין, ולא התקיים התנאי "אם לא באתי".

ואל תדייק את הדיוק שדייקת מהמשנה ההיא, שדוקא אם מת הבעל, לפי שמת לפני חלות הגירושין, לכן לא הוי גט, הא אם התעכב מחמת אונס ולכן לא חזר, הוי גט.

בא מחמת האונס אין "אי הביאה" באונס נחשב לו כמי שלא בא. ועיין בקובץ שיעורים בתחילת הפרק בביאור הענין.

תבאר הגמרא מי הם אותם "רבותינו", הסוברים שחלים הגירושין בגט שכזה, היות ולדעתם, אין כוונת המגרש בגט הזה לומר שיחולו הגירושין בעוד שנים עשר חודש, אם לא יבוא עד אז, אלא שיחולו כבר מעכשיו, אם לא יבוא בתוך שנים עשר חודש.

ולדעתם אין זה גט אחר מיתה, ולכן חלו גירושיו מעת שנתן את הגט, אם מת ולא בא.

דתניא: ורבותינו — התירו להנשא בגט הזה לשוק, גם אם מת ללא בנים ויש לו אח, בלי שתהא צריכה חליצה ממנו. וכאמור, שלדבריהם, כאשר מתקיים התנאי, שאינו בא לאחר שנים עשר חודש, הרי היא מגורשת משעת נתינת הגט, ונמצא שאין זה גט אחר מיתה.

ואמרינן: מאן מי הם "רבותינו"?

ואמר רב יהודה אמר שמואל: בי דינא ד"שרו משחא".

בית דינו של רבי יהודה הנשיא, נכדו של רבי, שהתירו את הגזירה שגזרו חכמים לאסור את השמן של עובדי כוכבים [במסכת עבודה זרה, לז ב].

שהם, **סברי לה כרבי יוסי, דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו.**

והיינו, כיון שנכתב בשטר זמן הכתיבה של השטר, הרי זה הוכחה שכוונת כותב השטר היא שתהיה חלות השטר בתאריך שנכתב בו, ובלבד שיתקיים התנאי.

כי אם כוונתו שתהיה חלות השטר רק בעוד

או שאמר בלי תנאי: **הרי זה גיטיך לאחר מיתה —**

לא אמר כלום!

וטעמו של דבר, כי אין גט לאחר מיתה.

וכיון שאת הדין הזה, שאין גט אחר מיתה, כבר שנה התנא ברישא, הרי בהכרח שבסיפא אין הוא בא להשמיענו דין זה.

ואם כן, חוזר הדיוק של רבא, מכך שנקט התנא בסיפא, ב"הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש, ומת", שנקט התנא אם "מת" אין זה גט, ולא נקט התנא שאפילו אם "חלה" ולא בא מחמת החולי אין זה גט —

לפי שבא התנא להשמיענו את הדין שאין אונס בגיטיך.

ולכן, גם עיכוב מלבוא חזרה מחמת אונס גם הוא נחשב לעיכוב, והתקיים התנאי "אם לא באתי", על אף ש"אי הביאה" הוא מחמת אונס.

ובדוקא נקט התנא שאם מת אין זה גט, כי אין המתים מגרשים.

אך עדיין שואלת הגמרא, שאין להוכיח מהמשנה כרבא.

כי **דלמא** כונת התנא בסיפא, שנקט "הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש, ומת", ולא נקט "חלה" — אינה להשמיענו את הדין שאמר רבא "אין אונס בגיטיך".

אלא כוונתו **לאפוקי מד"רבותינו** [ולהלן

ואלא מסיפא, מהמשכה של אותה משנה מוכיח רבא את דבריו, שאין אונס בגיטין:

דתנן: המגרש את אשתו מעכשיו, אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש. ומת בתוך שנים עשר חדש — הרי זה גט. שהרי בסוף שנים עשר חודש הוא לא בא, והתקיים תנאו, והרי היא מגורשת "מעכשיו", מהומן שנתן לה את הגט, ואין זה גט אחר מיתה.

ומוכיח רבא: מת, והוא הדין לחלה. ולכן אם לא בא מחמת חולי, התקיים תנאו "אם לא באתי", והרי זה גט.

כי אם אונס של מיתה אינו טענת אונס בגיטין, כל שכן אונס של חלה, ומוכח שאין טענת אונס בגיטין.

ודוחה הגמרא את ראייתו של רבא:

דלמא מת דוקא הרי זה גט, היות שאנו תולים לומר שכך היא כונת המגרש בכתיבת הגט, שאם הוא ימות, יחולו הגירושין מעכשיו, היות דלא ניחא ליה לבעל המגרש דתפול אשתו קמי אחיו היבב.

ובאונס כזה, שאם הוא ימות, הרי אין רצונו שיבטל הגט, אלא אדרבה רוצה הוא בקיומו של הגט.

אבל באונס של חלה, שנוח לו בביטול הגט באם חלה והתעכב בגלל מחלתו, יתכן שיש אונס בגיטין, ואין עיכובו מחמת אונס נחשב עיכוב, ולא התקיים תנאו "אם לא באתי", והגט בטל.

ואין מכאן ראיה לדברי רבא שאין טענת אונס בגיטין.

שנים עשר חודש, היה לו לציין רק את התאריך של עוד שנים עשר חודש, שאז תהיה חלות השטר, ולמה לו לציין את תאריך כתיבת השטר.

וכיון שאפשר לומר שהחידוש בסיפא של המשנה הוא להוציא מדבריהם של "רבותינו", שוב אין ראיה לדיוקו של רבא.

כי יתכן שסובר התנא הזה ש"יש אונס בגיטין".

וזה שלא נקט התנא אונס של "חלה" והייתי יודע בכל שכן אונס של "מת", הוא משום שלא רצה התנא להשמיענו את דין אונס בגיטין, אלא להשמיענו אחרת מרבותינו, ולומר, שהזמן הכתוב בשטר אינו מורה על כך שרצונו לגרשה מעכשיו, באם לא יחזור בעוד שנים עשר חודש, אלא כונתו היא לגרשה רק בעוד שנים עשר חודש.

ולכן, השמיע התנא דוקא שאם מת לפני שנים עשר חודש לא יחולו הגירושין היות ואין המתים מגרשים.

אבל אם לא יבוא מחמת מחלה, יש טענת אונס בגיטין, ולא יחולו הגירושין, כיון שעיכוב מחמת אונס אינו עיכוב ולא התקיים התנאי "אם לא באתי".

ואם היה משמיע התנא רק את דין אונס של "חלה", שיש אונס בגיטין, לא היינו יודעים ממנו שזמן חלות הגירושין הוא מזמן כתיבת הגט.

וקיבלה הגמרא את הדחייה הזאת, שאין מהמשנה ההיא ראיה לדברי רבא שאין אונס בגיטין.

ולכן, מביאה הגמרא מקור אחר לדינו של רבא:

אלא, מהא, ממה שאמר שמואל, יש ראייה לרבא שאין אונס בגיטין.

דמעשה שהיה בהווא גברא, דאמר להו [לבני ביתו, או לנוכחים בשעה שנתן את הגט לאשתו]: **אי לא אתינא מיכן ועד תלתין יומין**, אם לא אבוא חזרה מהיום ועד שלשים יום — **ליהוי גיטא!**

אתא, בא אותו אדם אל הנהר הסמוך לעיר, בסוף תלתין יומין, ופסקיה מברא. הוא

אמנם הגיע לצדו של הנהר הסמוך לעיר, אך לא היתה לו מעבורת לחצות באמצעותה את הנהר אל העיר, לפי שהיתה המעבורת בצדו האחר של הנהר.⁽³⁾

אמר קרא להו לאנשי עירו בקול רם, מצדו השני של הנהר: חזו דאתאי, חזו דאתאי! ראו שהגעתי, ולא התקיים התנאי "אם לא באתי", והגט שנתתי בטל הוא!

אמר שמואל: לאו שמיה "מתיא".

אין זו הגעה לעיר. וגטו גט — על אף שהיה מעוכב להגיע לעיר מחמת אונס.

3. רבותינו האחרונים דנו רבות בדברי קצות החושן ונתיבות המשפט [חו"מ סימן נא] אודות ענין "אונס ביום אחרון", הנלמד מסוגייתנו.

הרמ"א [יו"ד רלב יב] הביא שתי דעות חלוקות בענין מי שנדר לעשות דבר מצוה, וקבע לו מועד לעשותו תוך שנה, ולא קיים את נדרו מיד כיון שאמר "יש לי פנאי לעשותו". ולבסוף, שכח או נאנס, ולא קיים נדרו, האם הוא נחשב כאונס, או כפושע.

שיטת ספר "האגודה" היא, שאונס אשר אירע ביום האחרון, אינו נקרא אונס, כיון שהיתה לו אפשרות לקיימו קודם לכן ללא אונס.

והוכיחו הקצות והנתיבות נגדו מסוגייתנו, שדנה בשאלה אם יש טענת אונס בגיטין או לאו. והרי כאן האונס הוא ביום האחרון, ולדברי האגודה אין הוא נחשב כלל לאונס, ואין כלל מקום לדון בכך.

ותירץ הגר"ח [מפי השמועה], שיש שני גדרים שונים לחלוטין בתנאי של זמן.

האחד, שעצם משך הזמן הוא היסוד של התנאי.

וכמו שמצינו בסוגייתנו, במי שמתנה שאם במשך שנה לא יבוא לביתו יהיה גטו גט,

שמשמעות התנאי היא, שההמנעות מלחזור במשך כל התקופה הזאת, היא היסוד לגט. ולכן, אם יאנס מלבוא אפילו ביום האחרון, הרי קיום התנאי הוא באונס, ועל כך הדיון בסוגייתנו אם אונס שכזה מבטל את הגט או לא.

והשני, שהזמן הוא רק בגדר "הארכת זמן" לקיום התנאי. והיינו שאינו צריך לקיים את התנאי מיד, אלא יש לו משך של זמן לעשותו.

ראיית האגודה שאונס ביום אחרון אינו נחשב לאונס, היא ממה שמצינו בגאולת בתי ערי חומה.

שהרי נתנה התורה זכות למוכר הבית [בעיר שיש לה חומה] לגאול אותו במשך שנה מיד הקונה אותו, על ידי שישלם לו חזרה את המחיר שנתן לו.

ואם נאנס המוכר ביום האחרון של השנה, ולא יכול היה למצוא בו את הקונה כדי להחזיר לו את דמי המכר, מפסיד המוכר את זכות הגאולה, ואין מועילה לו טענת אונס שלא היה יכול למצוא את הקונה ביום האחרון ולשלם לו את דמי הבית, כיון שהיתה לו האפשרות לגאול את הבית לפני היום האחרון.

ומוכח מדברי שמואל כדברי רבא, שאין אונס בגיטין.

ודוחה הגמרא גם ראייה זו:

ודלמא אונסא דשביח, כמו העדר המעבורת, **שאני**, ורק בו אין טענת אונס.

דכיון דאיבעי ליה לאתנווי במפורש על אונס כזה, שאם יקרה אונס שכזה יתבטל הגט, שהרי הוא דבר שכיח, ומעלה אותו האדם בדעתו, **ולא אתני**, והוא לא התנה כן —

איהו דאפסיד אנפשיה. נחשב הדבר כאילו הוא ויתר על התנאי הזה, וכאילו הסכים שיחול הגט ולא יתבטל, גם אם יארע לו אונס שכזה. (4)

ונמצא, שאין מקור לדברי רבא מדברי שמואל.

ולכן, אומרת הגמרא: **אלא, רבא — פברא דנפשיה, קאמר!**

שאף על פי שמדין תורה יש טענת אונס בגיטין, תקנו חכמים שלא תועיל טענת אונס בגיטין, אלא תתגרש האשה בגט הזה אפילו

מהזמן של התנאי לקיים נדר תוך שנה, ואין לדמות אותם לענין אונס ביום אחרון.

4. לכאורה קשה, שהרי השאלה של אונס שייכת רק בענין קיום או אי קיום התנאי, אך אין היא נוגעת לשכחה של האדם בשעה שעשה את התנאי, ומה שייך לומר שאם לא התנה בדבר שכיח הרי כיון ש"הווי ליה לאתנווי ולא אתני" אין זה אונס.

ומבאר ר' שמואל בחידושו [סימן ב] לפי דברי הרא"ה המובאים בשיטה מקובצת, בענין אונס בקיום התנאי "סבור הוא לקיים תנאי, וכשנאנס ולא קיימו — כאילו נאנס על עיקר המעשה".

והיינו, על אף שנתקיים התנאי באונס בכל זאת נחשב הדבר לקיום התנאי.

אלא כיון שהיה קיומו של התנאי באונס — נחשב הדבר כאילו מעשה הגירושין עצמו נעשה באונס.

ונתחדש בדברי הרא"ה יסוד גדול, שלמדנו מ"ולנערה לא תעשה דבר" שלא יכולה לחול על האדם כל חלות שהיא לאונסו.

ולכן, המודד ל"אונס" לחלות דבר שלא

ומבאר הגר"ח שסברת האגודה היא, שהזמן של שנה שנתנה לו תורה לגאול את ביתו מיד קונהו, הוא בגדר "הארכת זמן", ואין משמעותו ש"אי הגאולה" במשך כל שנים עשר החודש הוא המחליט את הבית לקונה אותו. ולכן אונס שאירע ביום אחרון אינו נחשב לאונס.

אך אם היה כל הזמן של שנה של "אי גאולה" מהווה את הסיבה להחלטת הבית ביד הקונה, הרי גם אונס של היום האחרון היה מונע את החלטת הבית בידי הקונה, שהרי האונס של היום האחרון גורם שלא תהיה שנה שלימה בה יכל המוכר לגאול את ביתו ולא גאל, כיון שביום האחרון היה המוכר אנוס מלגאול.

ובדומה לכך, לדעת האגודה, גם מי שנדר לעשות מצוה תוך שנה ולא עשה, הזמן שנקט בנדרו אינו אלא הארכת הזמן לקיום הנדר, ולכן אין האונס שביום האחרון פוטר אותו מאי קיום נדרו מחמת אונס, כי היה לו זמן לקיימו בזמן שלא היה אנוס, והרי הוא בגדר פושע, ולא בגדר אנוס.

ולכן, אין כל קושיה על שיטת האגודה מסוגייתנו. כי כאמור, הזמן של התנאי "אם לא באתי תוך שנים עשר חודש" חלוק במהותו

אונס בגיטין, אין גיטו גט, ואמרה הפרוצה שהוא לא אנים, וגיטה הוא כן גט. ויש לנו לחוש שתאמר כך גם במקום שיצא הקול שהוא אינו חוזר מחמת אונס, או שתאמר כך אפילו כאשר היא עצמה תדע שהוא אנוס.⁽²⁾

ואזלא ומינסבא, והיא הולכת ונישאת לאדם אחר. ואם יבוא בעלה ויתברר שעיכובו מלחזור היה בגלל אונס, ואונס מבטל את הגט —

נמצא גט בטל, ובניה מהבעל השני הם ממזרים.

ולכן תיקנו חכמים שלא תהא טענת אונס בגט, ולעולם לא יבטל האונס את הגט.

ותמהה הגמרא: האיך יתכן שיתקנו חכמים תקנה שכזאת?

ומי איכא מידי, האם יש כדבר הזה, דמדאורייתא לא להוי גט, היות ומן התורה יש אונס בגיטין, ומשום תקנת צנועות ומשום החשש להתנהגותן של פרוצות — שרינן, מתירים אנו אשת איש להנשא לעלמא?! ומשנינן: אין, אכן יתכן כדבר הזה.

היות וכל אדם מישראל דמקדש אשה — אדעתא דרבנן, על דעת מה שהנהיגו חכמי ישראל בישראל, הוא מקדש אותה לאשה.

ובדעתו של המקדש, שיהיו קידושיו קיימים או בטלים לפי התקנות שתיקנו חכמים. ואם

אם אירע אונס, משום צנועות ומשום פרוצות, וכפי שיבואר מיד.

משום נשים צנועות —

דאי אמרת, שאם תאמר שיש אונס בקיום התנאי, והרי זה כמי שלא נתקיים התנאי, ולא להוי גט. יש לנו לחוש —

זימנין דלא אנים, שעיכובו מלחזור לא היה באונס אלא מרצונו לא חזר, ואז התקיים התנאי, וגיטו הוא גט, ואשתו מותרת להנשא לאדם אחר.

ואילו היא, הצנועה, סברה דאנים, שאינו בא מחמת אונס המעכבו, ואין גיטה גט, כי יש אונס בגיטין, ומיענא, ויתבה מבלי להנשא.

ומן הדין אין לה לחשוש שמא הוא נאנס ולכן לא חזר, כי אצל רוב האנשים לא קורים מקרי אונס המונעים מהם לחזור, אך היא בצניעותה תחמיר על עצמה ולא תנשא.⁽¹⁾

ולכן, תיקנו חכמים שלא תהא טענת אונס בגיטין, והרי היא גרושה גם אם נאנס ולכן לא בא.

ומשום פרוצות —

דאי אמרת שעיכוב באונס לא ליהוי גיטא, כי יש אונס בגיטין —

זימנין דאנים בעיכובו מלחזור, וכיון שיש

1. כך מבארים התוס' בד"ה וסברה דאניס. ועיין בשיטה מקובצת מה שכתב בכיור שיטת רש"י.

2. כך מבארים התוס' בד"ה וסברה דאניס.

מדעתו, הוא אם זה דבר שכיח, שהיה צריך להעלות על דעתו, או לאו.

כי בדבר שכיח, שלא הזכיר אותו בשעת המעשה — אין הוא "אנוס" על חלות מעשהו.